

Kolik dostávají politické strany od státu? TI zveřejňuje nový web Integrity Watch

20.2.2024 - | Transparency International ČR

Sekce „Dárci“ pak propojuje data o politických financích s otevřenými daty z Obchodního rejstříku, spravovaného Ministerstvem spravedlnosti, a odhaluje tak, kdo přesně za politickými dary stojí. Pomocí mapování majetkových vazeb dárců identifikuje rizikové dárcovství.

Kde vidíme potenciální rizika?

Platforma integritywatch.cz na základě analýzy dat upozorňuje na rizikové dárcovství. Takové označení je náznakem potenciálního rizika stanoveného na základě veřejně dostupných informací a našich kritérií politické integrity a transparentnosti, nikoli důkazem porušení právních předpisů.

Při analýze dat jsme určili čtyři indikátory rizik, na jejichž základě jsme informace o financování politických subjektů hodnotili. Nejedná se o vyčerpávající výčet všech možných rizik, o to jsme se ani nesnažili. Naše indikátory dávají obrázek aktuálně dostupných dat na základě znalostí, které naše protikorupční organizace dlouhodobě drží a které prošly evaluací expertní skupiny. Níže najdete rozepsané jednotlivé rizikové indikátory.

Podíl podpory od státu, individuálních dárců a firemních dárců na celkových příjmech politických stran a hnutí

První indikátor se primárně zabývá identifikací strategií financování politických stran a hnutí i zachycením výjimek z nich. V případě nadprůměrného podílu financování subjektu ze státních dotací může strana/hnutí být provozována jako prostředek k přijímání financí ze státní kasy a následně je přesouvat do soukromých podniků nebo zahraničních destinací, ale také jako podnikatelský záměr zakládajícího člena nebo členů, jejichž motivací může být získání co největších finančních prostředků od státu při co nejmenší finanční náročnosti, a následně si přidělené peníze přerozdělovat v rámci vysokých platů ve stranickém aparátu.

V případě nadprůměrné závislosti na firemních příspěvcích může strana či hnutí zase potenciálně poskytovat svůj vliv slibováním budoucích služeb/vstřícných kroků soukromým dárcům.

Tento indikátor rizika má spíše interpretativní povahu. Celkově politické strany a hnutí byly ze státní kasy dotované z 61,8 %. Největší podíl ve svém financování měla od státu SPD s průměrem 90,6 %, druhé v závěsu bylo ANO s 86,2 %.

Nejvyšší podíl příjmů od firemních dárců měla Strana zelených – v průměru 15,9 % v daném časovém období. Strana má zároveň ale druhou nejnižší průměrnou velikost darů v našem vzorku, což napovídá, že tento podíl tvoří mnoho malých darů spíše než několik málo velkých.

Druhý nejvyšší podíl příjmů od firemních dárců měla strana Starostové a nezávislí (STAN) s 12,9 %. Na druhé straně pak byla Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), která dosáhla v průměru pouze na 0,05 % od firemních dárců.

Podíl pěti největších soukromých podporovatelů strany

Druhý indikátor si klade za cíl odhalit případy, kdy se strana evidentně spoléhá na malý počet velkých dárců, což může potenciálně vést k ovlivňování politické strany nebo hnutí daným podporovatelem.

„Tento indikátor rizika je také do značné míry interpretativní, bez stanovené hranice pro výši podílu, který bychom už označili jako problematický. Je na každém uživateli, aby sám rozhodl, zda takový vliv ze strany soukromého sektoru považuje za nevhodný,” dodává Lidia Marchenko, analytička TI ČR.

Nejvyšší podíl příjmů od svých pěti nejštědřejších podporovatelů mělo politické hnutí PŘÍSAHA. V roce jeho založení 2021 se jednalo o 18,3 % z celkového rozpočtu a v roce 2022 o 16,3 %. Jedna fyzická osoba – Jiří Suchánek, majitel české společnosti zabývající se bezpečnostními systémy s názvem Maxprogres – byl zodpovědný za 2,8 % celkových příjmů strany v roce 2021 a 11,7 % v roce 2022. Společnost ILV s.r.o. přispěla v roce 2021 celkově 5,5 % příjmů strany.

Dále se v tomto indikátoru ukazuje Česká pirátská strana (Piráti), která se podle našich ukazatelů objevuje jako potenciálně problematická ve třech letech ze šesti monitorovaných. Strana získala v roce 2020 celkem 11,4 % financí od svých pěti největších dárců. Největší dar přišel od Spolku pro podporu liberální demokracie ČR – 4,4 % a od internetového prodejce Webtip s.r.o. – 4,3 %.

Ve čtyřech ze šesti monitorovaných let vidíme v první trojici stran/hnutí s největším podílem financí od soukromých dárců také hnutí STAN. V roce 2017 získalo 13 % příjmů od svých pěti největších dárců. Podnikatel Dalibor Dědek přispěl 3,4 %. Stejným dílem přispěl i jeho bývalý obchodní partner Jiří Meloun, který veřejně přiznal v rozhovoru, že ho o to Dědek požádal. Hazardní magnát Ivo Valenta a chemička Lučební závody Draslovka a.s. Kolín pak přispěli 2,2 % příjmů strany.

Celková výše přímých a nepřímých darů a bezúplatných plnění jedné straně za kalendářní rok od daného dárce přesahuje limit 3 milionů Kč

Tento indikátor označuje dárce, jehož přímé i nepřímé příspěvky jedné politické straně či hnutí v daném kalendářním roce překročí limit darů 3 miliony korun stanovený zákonem č. 424/1991 Sb, o sdružování v politických stranách a politických hnutích – odst. 18, čl. 2.

Spojením údajů o dárcích z výročních finančních zpráv stran a hnutí s údaji z Evidence skutečných majitelů platforma vypočítá celkovou částku obdrženou od jednoho dárce včetně všech darů od právnických osob, které dárce jako skutečný vlastník ovládá.

Ukazatel rizika tedy označuje případy, kdy dárce překročí maximální částku buď několika příspěvky ve stejném kalendářním roce, nebo rozdělením příspěvku mezi více zdrojů. Takové překročení je vizualizováno jako červená vlajka vedle každého dárce, který porušil limit 3 milionů.

Aktuálně v rámci integritywatch.cz identifikujeme jednoho takového dárce, který tento zákonný limit překročil. Jde o případ ILV s.r.o., který v roce 2021 zaslal dva finanční příspěvky po 1,5 milionu korun hnutí PŘÍSAHA a následně jí poskytl službu v hodnotě 500 korun jako věcný dar této straně v témže roce, čímž došlo k porušení limitu právě o pět set korun. Na platformě můžeme dále dohledat dar ve prospěch hnutí PŘÍSAHA ve výši 3000 korun ve stejném roce, a to od jednatelky firmy.

Vlastnická struktura darující právnické osoby v moment přijetí daru či bezúplatného plnění vedla do zahraničí

Tento indikátor poukazuje na firemní dárce, kteří jsou ovládáni zahraničními subjekty či osobami. Činí tak mapováním vlastnické struktury všech právnických osob v databázi dárců a označením těch,

jejichž vlastnická struktura nakonec vedla do zahraničí, ať už proto, že vlastníkem je fyzická osoba se zahraniční adresou, nebo právnická osoba registrovaná v zahraniční jurisdikci. A to ke dni, kdy strana dar obdržela. Stejně tak dojde k označení na platformě i pokud má skutečný vlastník trvalý pobyt v zahraničí.

Tento ukazatel rizika čerpá z údajů z obchodního rejstříku a Evidence skutečných majitelů ještě nad rámec údajů o darech z výročních finančních zpráv stran a hnutí.

Celkově platforma eviduje 91 dárců kontrolovaných ze zahraniční jurisdikce v době, kdy jejich dar politická strana nebo hnutí obdržela. Největší z nich jsou:

- Chemický závod Lučební závody Draslovka a.s. Kolín, který přispěl hnutí STAN v letech 2017 až 2020 celkem 3 750 000 korunč, přičemž byla do roku 2019 vlastněna nizozemskou firmou Draslovka Holding B.V.
- Elektronická společnost ILV s.r.o., která darovala společnosti PŘÍSAHA v roce 2021, kdy ji plně vlastnila německá mateřská společnost ILV Industriebedarf und Leiterplatten Vertriebs GmbH, celkem 3 000 500 korun.

Jak jsou financovány politické strany a politická hnutí v Česku? Kdo jsou jejich dárci a jaké mají výdaje?

Odpovědi na tyto otázky prozradí naše analytička Lidia Marchenko a náš nový web <https://t.co/BWJ7gwibzY> [pic.twitter.com/LTEJvl8IsZ](https://t.co/BWJ7gwibzY)

— Transparency International ČR (@Transparency_CZ) February 19, 2024

Naše doporučení

Na základě předložených dat a analýze potenciálně problematických případů přicházíme s následujícími doporučeními:

- Nepřijímat dary od právnických osob, které neuvádějí svého skutečného majitele v Evidenci skutečných majitelů. Takové dary brání samotným politickým stranám a hnutím, ale i kompetentním orgánům a třetím stranám ve sledování skutečného původu finančních prostředků za účelem odhalení potenciálně škodlivých soukromých zájmů skrývajících se za příspěvkem a darem. V neposlední řadě brání také účinnému vymáhání zákonného limitu darů.
- Uzavřít mezery v zákoně týkající se darů od právnických osob kontrolovaných ze zahraničí. Zákon sice jasně zakazuje stranám přijímat dary od zahraničních subjektů, ale dary od českých subjektů se složitou vlastnickou strukturou končící v zahraničí v současné době nijak neupravuje. V dnešním globalizovaném světě jsou takové nadnárodní nebo přeshraniční struktury stále běžnější, a měly by proto být zohledněny v zákoně.
- Strany a hnutí by měly mít ze zákona povinnost předkládat své výroční finanční zprávy ve strojově čitelném formátu. V ideálním případě by měly mít povinnost používat elektronický formulář pro podání, který již ÚDHPSH doporučuje. Elektronické podávání umožňuje úřadu zveřejňovat výroční finanční zprávy v konsolidovaných souborech dat ke stažení ve formátech XML, CSV a JSON, což je ideální pro práci s daty a zlepšilo by to dohled třetích stran.
- Nepřijímat dary od právnických osob, které nesplňují zákonný požadavek na včasné předložení všech potřebných dokumentů (např. výroční finanční zprávy) do obchodního rejstříku. Všechny právnické osoby v České republice mají ze zákona různé požadavky na podání. Dokumenty musí být uloženy u místního soudu a následně zveřejněny v digitální podobě v obchodním rejstříku. Ne všechny právnické osoby však tento zákonný požadavek splňují, což vede k

nedostatečné transparentnosti jejich vlastnictví i financování. Takové firmy nevykazují odpovídající úroveň integrity, aby mohly ovlivňovat politické procesy.

- Zvýšit sankce za porušení stávajících nařízení. V současné době platný zákon č. 424/ 1991 Sb. umožňuje ÚDHPSH ukládat sankce politickým stranám a hnutím, které porušují příslušná pravidla. Maximální pokuta stanovená zákonem je však 2 miliony korun. Pro srovnání, maximální dar, který může strana získat od jednoho dárce, jsou 3 miliony. V současné situaci, kdy mnohé strany fungují se stamilionovými rozpočty, zdají se sankce nedostatečné.
- Mít otevřený registr politicky exponovaných osob (Politically Exposed Persons – PEP) by politickým stranám, kompetentním orgánům a třetím stranám umožnilo snadněji odhalit potenciálně rizikové dary a dary přeměřované prostřednictvím rodinných příslušníků díky kontrole identifikačních údajů dárců mezi evidencí a údaji o darech ve výročních finančních zprávách stran a hnutí. Stejně tak otevřený registr lobbistů, nebo minimálně jakákoliv zákonná regulace lobbingu, která v Česku v současnosti zcela chybí, by mohla dále napomoci odhalit vazby a zájmy relevantních dárců a politiků v soukromém sektoru.

Více o projektu Integrity Watch se dozvíte na projektové stránce nebo přímo na integritywatch.cz

Projekty a kauzy: Integrity Watch 3.0

<https://www.transparency.cz/kolik-dostavaji-politicke-strany-od-statu-ti-zverejnuje-novy-web-integrity-watch>